

Samenleving heeft kritiek en engagement nodig

Als volkspartij die in het hart van de samenleving wil staan moet het CDA cultuur een veel belangrijker plaats in het eigen denken geven. Het CDA zou de actieve participatie aan kunst en cultuur moeten bevorderen en actief contact moeten zoeken met cultuurkritische, geëngageerde kunstenaars. Onze samenleving heeft kritiek en engagement nodig.

De grote politieke partijen zijn kunst en cultuur sinds de jaren zestig gunstig gezind. Kunst moet, kunst is goed en dat op zichzelf vormt voldoende reden voor publieke financiering op advies van onafhankelijke deskundigen. Ook de hoofdlijnen van het te voeren beleid staan al zo'n dertig jaar vast: kwaliteit, verscheidenheid, vrije productie en distributie van cultuurgoederen en een afstandelijke overheid. Als gevolg van deze censgezindheid zijn principiële verschillen tussen partijen over dit onderwerp met een lampje te zoeken. Het kunst- en cultuurbeleid beperkt zich (wat gechargeerd gesteld) tot een beleidstechnische aangelegenheid, waarbij de verdeling van gelden centraal staat. Deze als 'neutraal welwillend' te karakteriseren houding staat in scherp contrast tot de betuttelende houding die

alle partijen er tot de jaren zestig op na hielden. Zij waren vooral van mening dat de overheid - in het kader van cultuurzorg - over de goede zeden diende te waken en uitingen van losbandigheid in films, podiumvoorstellingen, etc. moest beteugelen.

Ook het CDA werkt sinds eind jaren zeventig met de bovengenoemde hoofdlijnen. Tevens heeft het zich de neutraal welwillende opstelling aangemeten. Het is echter zeer de vraag of kunst en cultuur niet te belangrijke waarden zijn voor de samenleving om een dergelijke houding te rechtvaardigen. Voorts kan

de vraag worden gesteld of het CDA niet de partij bij uitstek is om cultuur een bijzondere plaats in zijn maatschappijopvatting te geven.

Het CDA en de confessionelen

Er zijn twee belangrijke redenen voor het ontbreken van een sterk profileren-

Trudy Dijk

de visie op kunst- en cultuurbeleid. Ten eerste hebben de fracties van de grote partijen in de Tweede Kamer de strategie gekozen om hun standpunt zoveel mogelijk onderling af te stemmen om de kunsten voor bezuinigingen te behoeden. Ten tweede bestond (en bestaat) er in de partij nauwelijks principiële discussie over de functie van kunst en cultuur.

Het ligt voor de hand te veronderstellen dat het een met het ander te maken heeft: de overeenstemming tussen partijen heeft de uitwerking van het van de confessionelen overgenomen gedachtegoed niet bevorderd. Sinds de jaren zeventig heeft er hoegenaamd geen principiële discussie meer plaatsgevonden.

Dat is jammer. Het had interessant kunnen worden, want er blijken zeer verschillende, zelfs tegengestelde, opvattingen binnen het CDA te bestaan over het te voeren kunst- en cultuurbeleid.¹ Als voorbeelden hiervan kunnen worden genoemd: wel of niet bevorderen van marktwerking, spreiding of concentratie van culturele instellingen, wel of geen inhoudelijke, morele bemoeienis met kunst, vernieuwing of cultuurbeheer. Men blijkt nog nauwelijks een begin te hebben gemaakt met het onderzoek of en hoe de eigen kernbegrippen op dit beleidsterrein toegepast zouden kunnen worden.

Cultuurbeleid en de toekomst

Kunst en cultuur ontworstelden zich in de jaren zestig aan de betuttelende bevoogding van de politiek. De neutraal welwillende houding van partijen die daarvoor in de plaats is gekomen, is mijns inziens even slecht als bevoogding. Kunst en cultuur zijn wezenlijke facetten van de samenleving die gebaat zijn bij maatschappelijke discussie. Het

zou goed zijn als vertegenwoordigers van politieke stromingen zich ook in die discussie zouden mengen. Niet bevoogdend zoals vroeger, maar prikkelend en uitdagend.

Zo'n bijdrage aan de maatschappelijke discussie over kunst en cultuur mag juist van het CDA verwacht worden. Bij het deelnemen aan culturele activiteiten is naast vermaak, persoonlijke beleving en het zelfstandig ontwikkelen van oorspronkelijke gedachten immers sprake van waarden als ontplooiing, zingeving, mystiek, religiositeit, harmonie, betrokkenheid bij en delen van ervaringen met andere mensen. Het is verbazingwekkend dat het CDA met name de kunst niet een veel belangrijker plaats in het eigen denken en handelen heeft gegeven.

Uitgangspunt voor christen-democratische cultuurvisie

In zijn artikel 'Christen-democratisch contra-punt' heeft Hirsch Ballin terecht gesignaleerd dat er in Nederland een cultuur van genoegzaamheid heerst. Men maakt zich over vrijwel niets meer maatschappijkritisch of cultuurkritisch druk. Hij heeft het CDA opgeroepen om een contrapunt te vormen ten opzichte van de heersende cultuur. Dat betekent wat mij betreft tenminste twee dingen. Ten eerste dat het CDA de actieve participatie aan cultuur duidelijk dient te stellen boven de passieve cultuurconsumptie. In zijn kunst- en cultuurbeleid moet het CDA het zelf doen, het actief meemaken stimuleren. Dit kan onder andere een alternatief gaan vormen voor het 'voor de televisie hangen', maar ook voor de intellectualisering van de kunst. Ten tweede moet de aandacht van het CDA veel meer uitgaan naar cultuurkritische kunstenaars.

Vorming op jonge leeftijd in het leren kennen, beoefenen en appreciëren van kunst en cultuur is een voorwaarde voor actieve deelname op latere leeftijd. (foto ANP)

Ten eerste dus de bevordering van actieve participatie. Ik doe een aantal suggesties. Ten eerste moet het CDA bevorderen dat kunst- en cultuureducatie (weer) een vast onderdeel gaat uitmaken van het curriculum. Vorming op jonge leeftijd in het leren kennen, beoefenen en appreciëren van kunst en cultuur is een voorwaarde voor actieve deelname op latere leeftijd.

Het CDA moet zich ook sterk maken voor de vele vrijwilligers en 'bijstandskunstenaars', die de cultuursector voor een belangrijk deel draaiende houden. Dit draagt echter niet bij aan hun economische zelfstandigheid. Hun arbeid laat zich enerzijds moeilijk uitdrukken in geld en anderzijds biedt de markt hen geen emplooi. Het CDA moet deze onmisbare, niet in geld uit te drukken creatieve arbeid honoreren. Het moet zich als bondgenoot van deze vrijwilligers en kunstenaars opstellen.

Uitkeringsgerechtigden moeten de mogelijkheid krijgen om als vrijwilliger actief te zijn in de kunstensector. Maatregelen om kunstenaars in de bijstand de mogelijkheid te geven eigen inkomsten te genereren zijn ook van belang. Zodoende moet de positie van de kunstenaar door marktwerking worden versterkt zonder de sociale bescherming volledig af te breken.²

Voorts moet het CDA de aansluiting tussen amateuristische en professionele cultuurbeoefening gericht versterken. Juist met het oog daarop is spreiding van culturele voorzieningen over het land zo belangrijk. Concentratie van culturele voorzieningen in de Randstad is niet gewenst. Er moet juist een onderscheid aangebracht worden in de voorzieningen naar lokaal/regionaal, nationaal en internationaal niveau, waardoor het recht doet aan de specifieke waarde die instellingen op deze niveaus vervullen.

Het CDA dient zich ook te buigen over de samenstelling van de adviesorganen. Op dit moment hebben met name 'ingewijde' deskundigen hierin zitting. Enerzijds is hier het gevaar aanwezig van een soort corporatisme: een verstrengeling van overheid en kunstwereld. Anderzijds is er het gevaar dat door de eenzijdige samenstelling de belangen van het publiek bij het kunst-aanbod te veel uit beeld verdwijnen.

Het 'smaakoordeel' van professionals gaat immers lang niet altijd gelijk op met dat van het publiek, zelfs niet van het al in kunst geïnteresseerde publiek. Het CDA zou moeten bepleiten dat in de adviescommissies ook tenminste amateurs een plaats krijgen. Verruiming van de beoordelingscriteria moet ook aan de orde worden gesteld. Bovendien zou de minister meer in discussie moeten gaan met de adviesorganen over de door hen gegeven adviezen. Het zou aardig zijn wanneer de minister zijn/haar reactie laat kleuren door de politieke stroming waartoe hij/zij behoort.

Tot zover de bevordering van actieve participatie. Ik kom bij de tweede mogelijkheid om het christen-democratisch contrapunt vorm te geven. Het CDA moet actief contact zoeken met cultuurkritische, geëngageerde kunstenaars. De kritische vragen die Willem Jan Otten en Andreas Burnier bijvoorbeeld zetten bij het verdwijnen van het taboe op de dood, kunnen het CDA niet onverschillig laten. Het CDA zou maatschappelijk aandacht moeten vragen voor kunstenaars en critici die de dominantie van het formalisme en non-

engagement aan de kaak stellen. Onze samenleving heeft kritiek en engagement nodig. Het CDA moet de vanzelfsprekendheid van avant-gardistische criteria als formele vernieuwing aan de orde stellen. Het stimuleren van de aandacht voor de morele en geëngageerde dimensie van kunst en cultuur moet gebeuren in een open dialoog, dus zonder terug te vallen in de betuttelende houding van voor de jaren zestig. Dit zou

uiteindelijk ook gevolgen kunnen hebben voor de criteria die gebruikt worden in de adviesorganen.

**De huidige neutraal
welwillende
houding ten
opzichte van kunst
en cultuur is even
slecht als de
betuttelende
bevoogding van
vroeger.**

Epiloog

Deze overwegingen zijn niet meer dan een aanzet die nadere uitwerking verdienen. Het is niet meer dan een mogelijke invulling van een christen-democratisch cultuurstandpunt. Getracht is duidelijk te maken dat het CDA, als

volkspartij die in het midden van de samenleving wil staan, cultuur een veel belangrijker plaats in het eigen denken moet geven.

Trudy Dijk is beleidsmedewerker van het CDA-Vrouwenberaad en is belast met het vooronderzoek van de studie 'Christen-democratisch kunstbeleid', een studie van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Noot

- 1 Dit vormt een van de conclusies die uit gesprekken met deskundige CDA-leden over het kunstbeleid naar voren is gekomen.
- 2 R. Engbersen, 'Naast arbeidsethos hoort zorg- en cultuurethos' in: *Staatscourant* (2 september 1994) en R. Engbersen, 'Kunstbeleid gebaar bij compromis', *Staatscourant* (20 januari 1995).